

Попов В. А.,

*аспірант кафедри цивільного права № 2
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

ПРАВОВА ПРИРОДА ВУЗЛОВОЇ УГОДИ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ

Стрімкий розвиток економічних відносин, а також значне зростання потенціалу транспортної системи в останні десятиріччя зумовили збільшення перевезень вантажів з послідовним залученням декількох видів транспорту, тобто, як зазначено у законодавстві - у прямому змішаному сполученні. Ці перевезення мають важливе економічне значення, оскільки сприяють раціональному і рівномірному використанню транспортних засобів, знижують транспортні витрати вантажовласників у пунктах перевалки, прискорюють доставку вантажів. Однак при перевезеннях з використанням декількох видів транспорту у перевізників виникає чимала кількість перешкод, як фактичного, так і правового характеру. Наприклад, перевантаження вантажів з одного транспорту на інший є малодослідженим, а тому потребує детального правового аналізу.

Для реалізації перевезення вантажів декількома видами транспорту необхідно забезпечити функціонування споруд, спеціально обладнаних для переміщення вантажу з одного виду транспорту на інший. Таке переміщення прийнято називати терміном «перевалка вантажів», що являє собою транспортний технологічний процес, який полягає в переміщенні вантажу з одного транспортного засобу на інший. Ця «перевалка» здійснюється у транспортних вузлах, при цьому, термін «транспортний вузол» можна розглядати у декількох аспектах. З одного боку, транспортний вузол являє собою комплекс транспортних пристроїв у пункті стикування декількох видів транспорту, що спільно виконують операції з обслуговування транзитних, місцевих і міських перевезень вантажів і пасажирів, а з іншого — центральний пункт збирання, сортування, перевалки і розподілу вантажів для визначеного району або регіону.

Необхідно при цьому зазначити, що у пунктах, в яких стикуються різні транспортні сполучення, транспортні організації різних видів транспорту вступають одна з одною в спеціальні правові відносини,

що покликані гарантувати безперервність процесу доставки вантажів у прямому змішаному сполученні. Юридичною формою, що регулює відносини перевізників у прямому змішаному сполученні з перевалки вантажів, є вузлова угода як спеціальний транспортний договір.

Нажаль, у вітчизняному законодавстві не визначено поняття та порядок укладення таких договорів, хоча дослідженню цього питання приділялася певна увага ще за радянських часів. Відсутність у чинному законодавстві України чіткого механізму та правової природи таких правовідносин, які повинні регулюватися вузловими угодами, створює значну прогалину у транспортному законодавстві та приводить до виникнення чисельних розбіжностей при практичній реалізації вищезгаданих правових відносин.

При цьому, науковці, які займаються цією проблемою, не мають єдиної точки зору щодо правової природи вузлової угоди. Зокрема, В.В. Вітрянський у своїх працях зазначає, що вузлові угоди покликані обслуговувати безперешкодну і злагоджену діяльність транспортних організацій з перевалки вантажів з одного виду транспорту на інший, мають хіба що організаційний характер. Тієї ж думки дотримуються і Г.П. Савічев, А.Г. Биков та Д.І. Половінчик, які вважають, що вузлові угоди є видом організаційно-транспортних договорів і покликані визначити взаємовідносини транспортних організацій в пунктах перевалки вантажів.

Враховуючи, що вітчизняне законодавство не містить порядку укладання таких договорів, необхідно зазначити, що раніше радянські вчені-юристи наголошували про те, що епізодичні посилання транспортних кодексів і статутів на вузлові угоди не можуть заповнити існуючу прогалину. Отже, детальні умови виникнення та виконання таких зобов'язань різних видів транспорту без сумніву повинні бути врегульовані єдиними загальними правилами перевезень вантажів у змішаному сполученні.

Виходячи із вищезазначеного, можна зробити висновок, що в рамках вузлової угоди як організаційно-правового договору існують правовідносини, що мають цивільно-правовий характер і за своєю природою відрізняються від самої вузлової угоди. Такі відносини виникають в пунктах перевалки, а їх предметом є вантаж, який необхідно перемістити з одного виду транспорту на інший. Також в рамках вузлової угоди можуть бути передбачені й інші правовідносини,

наприклад, зі зберігання вантажу, прийнятого від первинного перевізника, але ще не зданого для перевезення наступному.

Отже, розглядаючи специфіку та предмет відносин з перевалки вантажів, можна дійти висновку, що таке правовідношення є цивільно-правовим договором, який доцільно називати договір перевалки вантажу і який існує в рамках вузлової угоди. Виходячи з вищевикладеного, можна сформулювати поняття договору перевалки вантажу. Так, на нашу думку, договором перевалки вантажу слід вважати домовленість двох сторін, суб'єктів транспортних відносин (транспортних організацій), за якою одна сторона зобов'язується у встановлений строк за плату перемістити вантаж з одного транспорту або виду транспорту на інший, на підставі обов'язкових технологічних правил та з метою продовження процесу доставки вантажу, а друга сторона - надати інформацію про тип, вид, правовий режим вантажу та оплатити надану послугу. При цьому, слід зауважити, що в таких відносинах наявний специфічний суб'єкт, а саме - транспортні організації, тобто у відносинах з перевалки вантажу вантажовідправник та вантажоодержувач не беруть участі.